

Geboorte van een nieuwe tijd

■ **SCHILDERKUNST** door **BERTJAN TER BRAAK**

Jacob van Oostsanen. De naam zegt u niets? Geen reden voor schaamte: de zestiende-eeuwse schilder is op de een of andere manier in Nederland uit beeld geraakt. Maar knoop die naam in de oren, want hij was een fenomeen.

Sinds een jaar of tien, vijftien komt naast de gouden eeuw (de 17e) ook de eeuw ervoor steeds meer in de belangstelling. En op die golf drijft nu Jacob van Oostsanen mee, met een verbluffende dubbeltonstentoonstelling in het Amsterdam Museum en het Stedelijk Museum Alkmaar. De twee zijn geen concurrentie van elkaar, maar vullen elkaar juist prachtig aan – geen wonder, ze hebben nauw samengewerkt.

Wie was dan die Jacob Cornelisz van Oostsanen? Zijn naam geeft zijn geboorteplaats al weg: Oostzaan, waar hij rond 1470 het levenslicht zag. Na zijn opleiding, die misschien in Haarlem plaatsvond, belandt hij in 1500 in de Kalverstraat in Amsterdam. Om de hoek van de Heilige Stedekapel, waar de niet-verbrande hostie uit het zogenoemde Mirakel van Amsterdam vereerd werd. Een belangrijk gegeven, omdat het Amsterdam Museum, op een steenworp van beide plaatsen, vooral de aandacht legt bij zijn opdrachtgevers, toen nog vanzelfsprekend allemaal katholiek, en zijn plek in de stad. Zo is er een reconstructie te zien van de *Mirakeldoeken* die hij schilderde. Maar de expositie hier opent met een vogelvluchtk kaart van Amsterdam, in 1638 geschilderd door Van Oostsanens kleinzoon Cornelis Anthonisz. Op een scherm kunnen allerlei plekken in de stad worden aangeklikt, waarna er informatie verschijnt – een ideale aftrap.

Wat volgt zijn verhalen over de moderne manier waarop hij zijn atelier runde en het feit dat hij als eerste Noord-Nederlander zijn werken signeerde: Van Oostsanen als een merk, zouden we nu zeggen.

Wat bovenal opvalt (en dat is in Alkmaar nog meer, omdat daar de nadruk wordt gelegd

op zijn schilderkunstige ontwikkeling) is de moderniteit van de man. Zo hangt er in Alkmaar een doek van de hand van de meester van de Kruisafneming van Figdor, die mogelijk Van Oostsanen heeft opgeleid. Dit *Martelaarschap van de Heilige Lucia* is nog een typisch middeleeuws werk, met nogal statische figuren en een rammelend perspectief. Wie daarmee het topstuk in Amsterdam, *De aanbidding van Christus met de familie Boelen*, vergelijkt kan niet anders dan onderkennen: hier is de renaissance doorgebroken. Het uit Napels uitgeleende doek is voor deze expositie prachtig gerestaureerd – zijn kleurgebruik en stoffenweergave komen tot volle bloei. Maar het opvallendst voor de nieuwe tijd is de beweeglijkheid van de figuren.

In Amsterdam is er al iets van te zien, maar in Alkmaar meer: Van Oostsanen was een begenadigd maker van houtsneden (iets waar hij als ondernemer flink geld aan kon verdienen), en ook hier is die beweging van vrij statisch naar beweeglijk goed te zien. Als voorbeeld van zijn kunnen mag de serie *Heilige Ridders* dienen, met *St.-Hubertus* als een hoogtepunt, een en al drama en beweging.

Als extra kers op de taart is er nog een derde locatie voor de expositie, de Grote of St.-Laurenskerk in Alkmaar. Want daarvoor beschilde hij het houten gewelf van het koor en ook dat is onlangs gerestaureerd, een mooie kans om een indruk te krijgen van hoe ook de tijdgenoten van Van Oostsanen zijn werk moeten hebben ondergaan.

'Jacob Cornelisz van Oostsanen. De Renaissance in Amsterdam en Alkmaar' is t/m 29 juni te zien in het Amsterdam Museum en het Stedelijk Mu-

seum Alkmaar. Info:
www.amsterdammuseum.nl
en www.stedelijkmuseumalkmaar.nl ★★★★★

ROUTES

Partner ANWB heeft speciaal voor de gelegenheid routes ontwikkeld voor het Land van Jacob: een wandelroute in Amsterdam, een fietsroute rond Alkmaar en een autoroute tussen de twee steden. Via de site van de ANWB (www.anwb.nl/landvananwb) kan 25 procent korting op de toegangsprijs worden gekregen. Op die site zijn gedurende de expositie de drie routes gratis te downloaden.

Jacob van Oostsanen terug in de aandacht

• Jacob
Cornelisz van
Oostsanen,
'De geboorte
van Christus
met aan-
bidding der
koningen
en familie
Boelen',
1512,
uitgeleend
door het
Museo di
Capodimonte
in Napels.

